

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTIFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY X.

BARCELONA 31 DE MAIG DE 1887

NÚM. 103.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts.
Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas
las comunicacions, y en las librerías de Verdaguer y Parera.

TORN DE CONFERENCIAS

Juny 4 —Lectura d' alguns capítols de la *Historia de Catalunya* escrita
per D. Antoni Aulestia y Pijoan.

SESSIONS Y EXCURSIONS

- » 11.—Sessió preparatoria de la excursió als síngles de Talaxá.—
Lectura de la Memoria de la excursió de St. Hilari Sacalm
á Sta. Coloma de Farnés per D. Joaquim de Gispert; y de
la Memoria de la excursió á Banyo!as y Besalú (continuació)
per D. Pelegrí Casades.
- » 30.—Excursió als síngles de Talaxá.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE MAIG

Sr D. Francesch Rierola y Masferrer.

» » Ferrán Agulló.

» » Ramon Tey de Torrent.

DELEGATS.

Rvnt. D. Joan Batalla Pbre., á Vimbodí.

D. Pere Gener, á las Borjas blancas

EXCURSIONS

(*Extracte*)

SALT DE GUALBA Y GORCH NEGRE (MONTSENY), (oficial), 13 Mars 1887.

Assistència dels senyors Torras (C. A.), Garcia Vilamala, Prats y Castellet.

Partiren nostres consocis ab lo tren de Fransa, secció del interior, que surt d'aquesta ciutat á las 5 h. matí dirigintse á Gualba ahont hi arribaren á las 8 h. 30 m.

Seguiren paralelament la via envers á St. Celoni per espay de un kilómetro, y tombant á la dreta s' agafa la carretera de Gualba á qual punt s' hi arriba en un hora curta. Després d' un breu descans y auxiliats d' un guia prengueren la marxa en direcció N. O. cap al Salt, passant per aprop de destintas masias y casas de camp á las que conduheix un estret camí de ferradura, fins á trobar una casa nomenada *la Farga* prop del Salt ahont s' hi fabriquen láminas d' aram. En deu minuts se arriba al Salt que ofereix sorprenent aspecte y fa oblidar al excursionista per un moment la llarga caminada. Allí s' admira la bellesa de la gran mola de agua que baixant per la perpendicular pendent s' estrella entre las rocas pera formar prest noves cascates fins pérdres en lo torrent.

Tornant á la *Farga* y sempre pujant per una estribació del Montseny á cosa de un hora y mitja se passa per la plana de *las Bruixas* á qual fons se descubreix lo *Gorch negre*, lloch d' aspecte fantástich, degut á la seva situació topogràfica que no permet que hi penetri lo sol, lo que es causa de estar sempre revestit de negres ombras, y donant aixó motiu á las moltes tradicions que se 'n contan. Lo *Gorch* está alimentat per una grossa cascata que al cóurer ab forsa sobre las rocas inferiors ha obert ab lo transcurs dels sigles, un pou de una profunditat desconeguda, del qual torna á sortir l' agua pera venir á formar un ample torrent que engrossa després lo salt avans visitat.

Desde 'l *Gorch* emprengueren lo camí envers á Sant Celoni, d' unas 3 h. d' extensió y seguint diferents estribacions del Montseny, passant pel mitj d' una naturalesa verament salvatge, cubert lo terror d' espessos arbres. Arribats á Sant Celoni pujáren al tren que passa á las sis de la tarde arribant després á la capital.

VISITA Á LA COLECCIÓ D' OBRAS DE SERRALLERÍA DE D. JAUME RUSSINYOL, (oficial), 27 Mars 1887.

Assistència dels senyors Casades (P), Renter, Barallat (H), Colomer, Llorens, Moragas, Negre, Roig, y Solér (Ll. M.^a)

Nostre consoci lo Sr. Russinyol ha reunit, á forsa d' activitat y de constància, una escullida colecció d' obras de serralleria antiga, las quals, pel merit de llur execució ensemps que per las qualitats artístiques que las avaloran, donan una idea bastant completa del grau d' avansament qu' alcansá á Catalunya una de las indústries sumptuàries mes importants á causa de sa directa relació ab la arquitectura civil y religiosa.

Posseheix lo esmentat senyor alguns picaportas verament notables, entre 'ls que figuren los tan coneguts de *Can Estevanell* de Vich y de la Iglesia de Sant Joan de Barcelona, en los quals pot apreciarse lo partit qu' arribá á treurers en altrés épocas del martell, del cizell y de la llima posats al servey de mans expertas y dirigits per imaginacions en que brillava lo sentiment del art y de la bellesa. D' aquells trucadors, los uns se distingeixen per llurs detalls d' ornamentació al estil arquitectòrich ojival; los altres sobressurten pels característichs adornos d' imatgeria que contenen; y tots captivan ab la elegancia de las líneas y lo relatiu perfeccionament de la execució.

No menys interessants son dos canalobres de ferro forjat ab delicats entrellassos y fullatge, y un altre de típica configuració que porta una primitiva pantalla circular ab vidres de color representant un aucell simbólich.

Multitud de panys de caixas, portas y arquetas, alguns d' ells dels nomenats de passantia, executats ab enginy y esquisit gust; molts claus de variadas formas y richs adornos; una gran imatge de ferro ressaltat, procedent sens dupte del fris d' una reixa; una varietat extraordinaria de claus de ferro de totes dimensions y formas que servian, sobre tot á Castella y Andalusia, pera la ornamentació de las portas de palaus é iglesias; un historiati penell de campanar del sigle XIV y distints utensilis doméstichs fets de ferro ab certa elegancia, ostentan variadíssims motius d' exornació dignes del mes detingut estudi, que no deixarian de beneficiar en alt grau á la indústria moderna si en lo dia 's tributés lo merescut apreci á las incomparables obras de l' antigor.

Lo Sr. Russinyol mostrá ademés á nostres consocis alguns altres objectes arqueològichs que conserva, com son, entre altres, una colecció d' espasas; un bell retaule del sigle XIV interessant pels datos sobre indumentaria que pot facilitar; una creu processonal bisantina; y una gran caixa de fusta negra ab profusió de adornos gòtichs rebaixats qual propietat s' atribueix al antipapa Luna, quin escut figura en la part inferior.

Los visitants quedaren sumament satisfets, regraciant al esmen-

tat Sr. Russinyol per sa amable complascencia y pel donatiu fet per ell á la ASSOCIACIÓ, que consisteix en una imatge de la Verge esculpida en pedra y corresponent á retrassada época del art románich; la qual figurará dignament en nostre modest Museu.

SANT HILARI SACALM, JOANET, SANT PERE DE CERCADA, SANTA COLOMA DE FARNÉS, LA SELVA [y CALDAS DE MALAVELLA, (particular), 28, 29 y 30 Agost 1886.

Trobantse en St. Hilari Sacalm nostre consoci D. Joaquim de Gispert, á las 8 h. 10 m. del matí del 28 d' Agost últim, sortí de dit poble pel camí d' Arbucias, arribant als 7 m. á la nomenada *Pedra llarga*, desd' ahont se domina ja la cordillera del Montseny y sas talladas vessants de llevant, y comensa la baixada á la vall d' Arbucias. A dos quarts de nou passava per *ca 'n Rosa*, distingintse millor lo pintoresch panorama de la citada vall, al lluny, la serra de Montnegre y 'l castell de Montsoriu á la dreta. En aquells dias s' esplanava en aquest tros la carretera de St. Hilari avuy ja acabada. Eran las 9 h. 10 m. quan feya alto en lo reduhit poble de Joanet, que 's troba situat en una especie de congost. Sa iglesia parroquial es románica, agregántseli posteriorment las naus laterals d' estil del renaixement.

Se deixa desde Joanet lo camí d' Arbucias, sortint d' aquell á las 9 h. 40 m. en direcció á llevant, pera pujar suaument á la punta de la serra que pel Sud determina la vall de St. Miquel de Cladells fins á Sta. Coloma de Farnés. Se va per entre ufanosos castanyers y pins d' ample capsalada que hermostejan la pujada de *ca 'n Serrahima*, gran masía que 's queda á la esquerra y á curta distancia, termenant en lo *Pla de la fosa*, passant desseguida per los voltants de *ca 'n Pere Bort*, arribant á las 10 h. 20 m. al terror conegut en lo país per *Camp cinch sous*. La cordillera segueix desde aquest punt ab marcada inclinació cap al N per lo que perdentse de vista la vall d' Arbucias, se descubreix per la dreta en tota sa extensió la espléndida conca de la riera de St. Hilari, interrompuda per la plana del caseriu de St. Miquel de Cladells, y en lo lloch oposat gran part dels termes que segueix lo curs del Tordera.

Tot seguit s' entra en una magnífica roureda que forma part del tros de serrat conegut per serra de *Famadas*, ab una casa de pagés del meteix nom, y després del qual ve la que s' anomena *ca 'n Brugarolas*, arribant á un quart de dotze á un petit pla cubert de pins y terras de conreu, ahont s' aixeca la ermita de St. Iscle y Sta. Victoria, quinas claus facilitan en la immediata casa de *Vellvehy*. Está aquella enterament aislada; de construcció bisantina, te una petita nau ab volta de canó; á la esquerra del

ltar s' obra una capella gòtica primitiva formada per quatre aovivas planas apoyadas en los ánguls dels murs per senzillas mén-sulas unidas per una clau que adorna una creu grega. En l' altar major s' hi veneran los Sants titulars; lo campanar es d' espadanya perteneixent la capella á la parroquia de St. Pere de Cercada.

En mitja hora 's va á dit poble passant per davant de la esmentada casa de *Vellvehy*, en la que comensa la baixada fins á crehuar lo torrent de St. Pere, arribant á las 12 enfront de la interessant iglesia parroquial, en altre temps colegiata.

Lo Rvnt. Rector D. Joaquim Vilallonga, estigué en extrém deferent ab nostre consoci, invitantlo á sa taula que aquest no acceptá, agrahtint tant fina atenció. Sortí del poble als 20 m. de la tarde pel camí de Sta. Coloma, visitant l' histórich castell de Farnés, entrant en la vila á las 5 h. 15 m. La ressenya d' aquest trajecte 's publicá en los *bolletins* núms. 91 y 92, lo meteix que la referent á la colegiata de St. Pere de Cercada, abstenintse de repetir-la.

Després de visitar en lo matí del següent dia, 29, l' establiment de banys termals, dirigit ab acert per son propietari Sr. Roig, y situats á 30 m. de la població, sortí á las 11 h. 20 m. de casa 'n *Bou*, la millor fonda de Sta. Coloma, en direcció á Caldas de Malavella, per la carretera que conduheix á la estació de Sils. Prop de casa Moner y als 30 m. de marxa, s' abandona la carretera entrant en un camí de carro que va desde la esquerra d' aquella en direcció á llevant, passant lo riu Esplet poch abans de trobar ca 'n *Solá*, essent las 12 quan faldejaba un petit turonet que termina en la ermita dedicada á St. Marsal. Lo carácter románich d' aquesta, son elegant ábside y 'l porxo que la precedeix li donan agradable visualitat y aspecte verdaderament atractiu que 's recomana al excursionista.

Al poch rato 's puja 'l camí per la vora d' una baixa serra coberta de alzinas sureras y pins, que forma la divisoria entre 'l territori de Sta. Coloma y 'ls hermosos plans de la Selva, descendint per son costat oposat y atravessant, á las 12 h. 45 m., la riera de Valleanera, pera trobar á curta distancia la solitaria iglesia de aquest nom. Te aquesta una petita nau apuntada d' estil bizantí, partida per dos archs formers, havétseli ategit en la complerta restauració de que fou objecte en lo sigle passat, dos altars en sa part esquerra, notantse en un d' ells diferents taulas del renaixement de no escás mérit artístich. Lo campanar crida la atenció per ser un complert exemplar de la arquitectura decayent y alambicada d' últims de la passada centuria.

Tornant á empendrer la marxa á un quart de duas desde una casa vehina coneguda pel *mas Romeu*, en la que 's feu una breu parada á fi de pendre una beguda, lo camí seguit pren bastant la direcció NE. pera crehuar als tres quarts d' hora la carretera real

que conduheix á Girona. Seguidament s' interna 'l camí per una plantació de alzinas sureras, passantse un aixut torrent de pintoresca perspectiva. Pel *mas d' en Ros*, á dos quarts de tres, entrava en lo terme de *Caldas de Malavella*, passant als deu minuts per la gran casa de pagés coneguda ab lo nom de *mas d' en Mallu*; segueix lo camí en mitj de delitoses arbredas fins que, al poch rato, s' inclina suaument en direcció á la riera de *Caldas* que corre paralela al camí de ferro, passant abduas á un tir de fusell de la estació; entrant en la vila á un quart de quatre y parant en l' establiment de banys d' *en Prats*, molt recomanable per las condicions del edifici, tracte que 's dona als hostes y amabilitat de son propietari.

Es notable á *Caldas* sa iglesia parroquial, que está precedida per lo cementir. La porta principal es d' estil del renaixement, tenint empotrada en son costat esquer una lápida gòtica ab elegants caràcters. L' interior se compón de tres naus bisantinas, la del centre de volta apuntada, y ab una secció d' aquesta las duas laterals. Son gòtichs los dos altars que á cada costat s' obráren en temps ulterior. L' altar major de gust barroch es rich y elegant, contenint apreciables baixos relleus. En l' altar dedicat á la Verge del Càrme s' observan interessants retaules gotichs y del renaixement. De forma quadrada lo campanar té dos vanos per costat, y en los tres ábsides d' esbeltas líneas, fixan la atenció las motlluras que las adornan en part constituídas per la combinació de pedras de tons negres ab los del color brú que domina en general, procediment ben poch usat en nostre país.

Conserva *Caldas* interessants restos del periodo romá, com son duas torres circulars que en son dia formarian part del recinte amurallat, unidas á las quals subsisteixen encara uns grandiosos archs constituïts per robustas dovellas, cubertas en gran part per murs aixecats ab posterioritat y dels quals arrancan trossos d' antigues voltas semblant aquestos últims restos d' obras alsadas en la edat mitja.

Com á doscents passos de la població en direcció N. s' alsa un reduhit turonet anomenat *Puig de las ànimas*, constituït per terras calissas, en qual cim, d' escassa elevació, apareix la boca d' un pou per lo qual puján los vapors calents del manantial d' ayguas termals que allí naix. A son costat se presenta lo resto de lo que 's creu piscina d' un bany construït durant la dominació romana Té la configuració d' un paralelógram orientat de ponent á llevant, ab tres gradas de carreus de dimensions variables, dels que está cubert lo fons, observantse uns forats en lo centre dels costats més curts que probablement servirían pera desayguar lo recipient. Si 'ls restos de la antiguetat que conserva *Caldas*, nos donan á entendre que 's tracta d' una població en altres temps de no poca importancia, en la actualitat es purament agrícola, do-

nantli bastant animació y moviment durant l'estiu la concurrència de nombrosos malalts que confiats en la bondat de las ayguas termals, buscan lo desitjat alivi de sas dolencias.

Ab lo primer tren procedent de Girona vingué á aquesta ciutat lo dia següent nostre amich, agradablement impresionat de la excursió.

COMUNICACIONS

Del Govern Civil de Gerona:

»*Bellas artes*.—N.º534.—La Excmá. Diputacion provincial con fecha 16 del actual me dice lo siguiente:

»Esta Diputacion provincial en sesión del dia 13 del corriente acordó lo que sigue: Visto un oficio de la Asociacion catalanista de excursiones científicas interesando de este Cuerpo provincial dicte las medidas que crea convenientes á fin de evitar en lo posible la desaparicion de objetos de valor histórico y artístico que pasan á enriquecer museos y colecciones extrangeras, ya destinando cantidad para la adquisicion de los aludidos objetos, ya arbitrando algun medio que tienda á evitar tan deplorables hechos; se acuerda, se manifieste á la misma, que la Diputacion procurará evitar en lo posible los hechos denunciados á fin de que, los objetos que en esta provincia existan de algun valor histórico y arqueológico pasen á aumentar los museos públicos de nuestra pátria, consignando una cantidad en presupuesto la cual será entregada á la Comision provincial de monumentos históricos y artísticos con destino á la adquisicion de tapices, cuadros y objetos de industria cerámica que por su valor histórico y artístico sean dignos de figurar en el Museo provincial.

»Lo que ejecutando dicho acuerdo traslado á V. para su conocimiento.

»Dios guarde á V. m. a.—Gerona 22 Abril 1887.—L. A. RUIZ MARTINEZ.

»Sr. Presidente de la Sociedad Catalanista de excursiones científicas »

NOVAS

Lo dia 3o d'Abril últim, passá á mellor vida lo lltre. Sr. D. Antoni Marfà Brusi y Mataró, Marqués de Casa Brusi y propietari del *Diario de Barcelona*. (E. P. D.) Las distingidas dots d'inteligencia y de carácter que la adornavan aumentaren lo general dól que 's manifestá en lo nombrós de la concurrència que assistí á son enterro. La Associació al pendrer part en lo meteix recorda que lo senyor de Brusi era un decidit

aymador dels monuments y tradicions de Catalunya y te present lo singular exemple que 'n doná al adquirir los únichs fragments que restavan de la famosa Casa Gralla, que eran los que constituïan lo pati, y al ferlo reedificar ab especial acort, en sa torre de Sant Gervasi.

La CATALANISTA que tingué lo honor d'esser invitada per lo difunt Sr. Marqués á visitar dita restauració, pogué apreciar á n' aquella ocasió son entusiasme per las glorias pátrias y sa distingida amabilitat y cortesania.

En lo certámen literari que anyalment celebra la Secció catalanista de la Academia de la Joventut católica d' aquesta ciutat obtingueren premis nostres consocis D. Eduart Tamaro, ex-President, per sa *Ressenya històrica de la creació de la Sede episcopal de Barcelona y viciscituts de son temple catedral*; D. Francesch Ubach y Vinyeta, resident, per sas poesías *La diada dels morts é Isabel de Portugal*; y lo Rnt. Mossen Joan Segura, Pbre. delegat á Sta. Coloma de Queralt, per son trevall *Historia del Santuari de St. Magí*. En la solemne festa literaria dels Jochs Florals de Barcelona, presidida aquest any, per lo Mestre en Gay Saber Mossen Jaume Collell, guanyaren llores nostres consocis D. Joaquim Riera y Bertran, ex-President, per sa composició *La Pagesia*; D. Terenci Thós y Codina, delegat á Mataró, per sa poesia *Mes enllà!*; D. Martí Genís, delegat á Vich, per sa novela *Passavents*; D. Francisco Casas y Amigó, resident, per sas poesías *Poncella d'amor*, *La llengua catalana* y *Vilamala*; y D. Joan Pons y Massaveu, Secretari primer de la ASSOCIACIÓ, per sa poesia de género humorístich *Coblas de Solter*. Han sigut proclamats: Mestre en Gay saber, lo Sr. Thos y Codina; y Trovador en la gaya ciencia, lo Sr. Ubach y Vinyeta, per haber abdos guanyat los tres premis ordinarijs que prescriuhen los respectius Estatuts, de ditas institucions literarias.

Rebin los esmentats consocis, nostre mes coral enhorabona per sos nous triumfos en lo camp de las lletras catalanas.

En obsequi als senyors socis premiats, en los certámens de que fa mérit la nova anterior, celebrá la ASSOCIACIÓ una vetllada literaria que tingué lloch lo dia 11 del corrent donantse lectura de totas las poesías y de varis fragments de las composicions en prosa. La concurrencia escoltá ab satisfacció la lectura de dits travalls, felicitant als autors que assistiren al acte.